

Kontra Ferenc

Belarusz egy magyar diplomata szemével

Azon kevés magyar állampolgár egyike vagyok, akiknek megadatott, hogy néhány évet Belaruszban éljenek. A sors úgy hozta, hogy moszkvai nagykövetségként Belaruszba is akkreditáltak, így 2004-ben Minszkben átnyújthattam megbízóleveletem Lukasenka elnöknek. Ekkor még nem sejtettem, hogy néhány évvel később, 2008-ban arra kapok megbízást, hogy állítsam fel az első magyar nagykövetséget Minszkben, és azt négy éven át vezessem. Így másodszor is abban a megtiszteltetésben részesülhettem, hogy Minszkben átadhattam Lukasenka elnöknek nagyköveti megbízóleveletemet.

A belorusz főváros – mint minden először odaérkező külföldinek – nekem is kellemes meglepetést okozott. Nem lehetett nem észrevenni, hogy az utak jó minőségűek és az utcák tiszták voltak. A tisztaságról takarítóbrigádok gondoskodtak, amelyek mindenkor kiemelkedő munkát végeztek. Az utakon közlekedők sokkal udvariasabbak voltak, mint amit néhány korábbi állomáshelyemen megszokhattam.

Belaruszban érződött, hogy az országot magas kultúrával rendelkező, kulturált emberek lakják, akik méltán büszkéek fővárosukra is. Az emberek kedvesek, mosolygósak, barátságosak, jól öltözöttek voltak. Többségük oroszul beszélt, és a nekik oroszul adott válasz sem volt számukra sértő. Csak néhányan, elsősorban az ellenzéki és a túlfűtött hazaszeretettel rendelkező emberek ragaszkodtak ahhoz, hogy az oroszul tudó külföldivel is belorusz nyelven társalogjanak. Az országban soha nem tapasztaltam vallási türelmetlenséget. Békésen éltek egymás mellett ortodoxok és katolikusok, valamint más vallási felekezetek képviselői.

A Belaruszban töltött négy év alatt volt alkalmam arra, hogy a fővároson kívül ellátogassak más városokba, és felkeressek vallási, valamint turisztikai központokat is. Az ország megismertetésében kiemelkedő munkát végzett a Dipszervisz vállalat, amely rendszeres időközönként vidéki látogatásokat szervezett a külföldi diplomaták számára. Így sikerült eljutni Európa utolsó fennmaradt őserdeinek egyikébe, a Belavezsszkaja Puscsa Nemzeti Parkba, a Grodnó megyében, Zsirovicsi faluban található Szent Uszpenszkij Zsirovicszkij férfikolostorba, a Polack városában található Eufrozszina női kolostorba, a Navagrudak ősi városban található Szent Mikalaj-székesegyházba, valamint leereszkedni a szoligorszki sóbányába, ahol 400 méter mélyen megtekinthettem az asztmás betegségben szenvedők gyógyítását szolgáló központot. Különleges élményt jelentett az aratás ünnepét (dazsinki) rendező városokban szembesülni a vidéki Belarusz eredményeivel, osztozni az ott élő emberek örömeiben. Közel húsz évvel a magyarországi rendszerváltozást követően számomra már furcsa volt látni a lépten-nyomon megtalálható Lenin-szobrokat, vagy a Lenin és más kommunista vezetők nevét viselő

Szent Uszpenszkij Zsirovicszkij férfikolostor

utcanévtáblákat. Úgy tűnt azonban, hogy Belaruszban a lakosságot ezek a szobrok és utcanevek nem zavarták.

Maradandó élményt jelentettek a Boriszov városában és annak határában tett látogatások. Itt állítottak emléket annak, hogy 1812 telén az orosz csapatok súlyos veszteséget okoztak Napóleon Moszkva felől visszavonuló seregének. Ma az akkori csata helyszíne történelmi emlékhely, ahol évről évre megemlékeznek a történelmi ütközetről.

Méltán tartanak a külföldi és hazai turisták érdeklődésére számot a míri és a nyeszvizi várkastélyok, amelyek a restaurációs munkákat követően, időközben feltehetően a Belaruszba látogató külföldi turisták kedvelt célpontjaivá váltak. 2008 és 2012 között feltűnő volt, hogy külföldi turisták – különösen Nyugat-Európából – csak elenyésző számban látogattak Belaruszba. Az ország akkoriban még csak próbálta látogatásra bírni a külföldi turistákat, akiket elijesztettek a határállomásokon tapasztalt hosszas várakozási idő, valamint a turisztikai infrastruktúra hiányosságai.

Belaruszban magyar részvétellel sikerült megemlékezni az első világháború áldozatairól, azonban a második világháborúban elhunyt magyar hadifoglyok temetkezési helyét „nem sikerült megtalálni”. Nem tudtuk maradéktalanul elfogadtatni partnereinkkel azt, hogy a halott katona, különösen a volt hadifogoly, többé nem ellenség.¹ Némiképp hasonló hozzáállást éreztem a sztálini represziók áldozatainak minszki emlékhelye, Kurapati kapcsán is, ahol a hatalom a mai napig nem állított emléktáblát, mintha ezzel meg nem történtté lehetne tenni a tömeges kivégzéseket. Máig nem értem, miért csak a belorusz ellen-

¹ 2015-ben a Bjarjoza város melletti német katonai temetőben magyar parcellát nyitottak (ld. a jelen folyóirati szám vonatkozó cikkét). 2018-ban a mai Belarusz területén életüket vesztett magyar katonák újabban előkerült hamvait temették ugyanebben a temetőben újra. (a szerk.)

zéknek fáj az, hogy ezen a helyen 1937 és 1941 között az NKVD koholt vádak alapján beloruszok tízezreit végezte ki.

Az ország közigazgatása központilag irányított, és a rendszer szempontjából kifogástalanul működött. A központi utasításokat maradéktalanul végrehajtották. Egy-egy vezetői látogatás előtt utcákat aszfaltoztak, a konvoj várható haladási útvonalán házakat, kerítéseket festettek. Micsoda szégyen lett volna, ha az ország első emberének szeme megakad a szegénység vagy a gondatlan gazdálkodás nyomain. Néhány ilyen látogatás kapcsán, ahol a kísérők jegyzetfüzettel vonultak az elnök mögött, időnként olyan érzésem támadt, hogy Patyomkin-falut mutatnak a híradások.

Belaruszban gördülékenyen működtek a választási bizottságok. A tőlük elvárt eredményeket minden alkalommal maradéktalanul szállítani tudták. A Központi Választási Bizottság örökös elnöke, Ligyija Jarmosina büszke volt arra, hogy egyetlen választás során sem hagyta cserben az őt kinevező és hivatalban tartó elnököt. Mindezek következtében az EBESZ választási megfigyelői Lukasenka elnök 1994-es megválasztását követően egyetlen belorusz választást sem tudtak szabadnak és tisztességesnek nyilvánítani. A belorusz vezetést nem zavarta az, hogy a parlament ellenzék nélkül működött. Miért is lett volna szükség ellenzékre akkor, amikor az ország elnöki irányítás alatt is képes volt a fejlődés kétségtelen jeleit mutatni?

Minszki tartózkodásom során számos idősebb és fiatalabb ellenzéki politikussal is megismerkedtem, akik többségét nagyra becsültem és ma is tisztességes, becsületes embernek tartok. Többükhöz a mai napig baráti érzések fűznek. Neveket nem említenék, nehogy valakit megsértsek azzal, hogy kihagyom a felsorolásból. E politikusok többsége rendkívül nehéz körülmények között szállt szembe a tekintélyuralmi vezetéssel. 2010 decemberében, az elnökválasztás éjszakáján a Európai Unió elnökségét ellátó ország minszki nagyköveteként, a választási csalások elleni tiltakozó megmozdulást megfigyelve szemtanúja voltam a hatalom indokolatlanul kemény fellépésének. A fagyos decemberi éjszakában nem láttam be – mint ahogy ma sem látom be –, hogy miért ne tiltakozhatnának az emberek az ellen, ha a hatalom törvényesnek tűnő, ámde nem tisztességes eszközökkel elcsalja a szavazatukat. Egy évtizede, Minszkben még magam sem ismertem fel, mennyi mindenben hasonló Magyarország és Belarusz...

Minszki tartózkodásom alatt azzal kellett szembesülnöm, hogy mi, magyarok keveset tudunk Belaruszról, és a belorusz állampolgárok is csak korlátozott ismeretekkel rendelkeznek Magyarországról. Szerencsére azonban ez a helyzet módosulni látszik. Ma már egyre több belorusz diák tanul Magyarországon, és magyar diákok közül is egyre többen tanulják a belorusz nyelvet. Ez hozzásegít bennünket ahhoz, hogy szélesebb körben megismerhessük egymás irodalmának legkiválóbb alkotásait. Ennek a munkának tiszteletre méltó és követendő példája a Napút folyóirat jelen száma, amelyhez ezúton gratulálok.